

вище сказане, доходимо висновку про необхідність, щоб ЗВО брали активну участь у створенні сприятливих умов для національного виховання студентів викладачами.

Список літератури.

1. Кваша С. Військова агресія росії спонукає до пошуку нових засад національно-патріотичного виховання. 2022. URL: <https://nubip.edu.ua/node/109018>
2. Національне-патріотичне виховання. Міністерство Освіти і Науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robota-ta-zahist-prav-ditini/nacionalno-patriotichne-vihovannya>
3. Концепція національно-патріотичного виховання студентської молоді Державного вищого навчального закладу «Чернівецький коледж дизайну та економіки». Чернівці. 2014. 20 с. URL: <http://designcollege.cv.ua/wp-content/uploads/2016/03/01Kontseptsiya-natsionalno-patriotichno-vyuhovannya-studentskoyi-molodi.pdf>
4. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів. Київ: Фенікс. 2022. 64 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732103/1/BNV%20KSV%202022rek.pdf>

Остапенко І. В., м. Київ

ПСИХОСЕМАНТИЧНІ КООРДИНАТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

***Анотація.** Публікація присвячена висвітленню результатів емпіричного дослідження національної ідентичності в уявленнях молоді про майбутнє, що здійснюється методом колажів з використанням медіаконтенту. Отримані результати свідчать про те, що виклики війни змінюють бачення молоддю власного майбутнього та прийдешнього держави. Для його візуалізації використовується медіаконтент, котрий містить переважно національну символіку, зображення українських військових, що свідчить про патріотичну налаштованість та чіткий вияв національної ідентичності. Молоді люди бачать майбутнє України в ЄС.*

***Ключові слова:** національна ідентичність, методика колажів, медіаконтент, студентська молодь, євроінтеграція.*

***Abstract.** The publication is devoted to highlighting the results of an empirical study of national identity in the ideas of the future of young people, which is done by the method of collages using media content. The obtained results testify to the fact that the challenges of the war change the vision of the youth about their own future and the future of the state. For its visualization, media content is used, which mainly contains national symbols, images of the Ukrainian military, which indicates a patriotic attitude and a clear expression of national identity. Young people see the future of Ukraine in the EU.*

***Key words:** national identity, collage technique, media content, student youth, European integration.*

Актуальність дослідження зумовлена інтенсивністю змін в уявленнях молоді про власне майбутнє та прийдешнє країни, а також потребою в

інтенсифікації рефлексії щодо власної ідентичності у воєнний час. Ці процеси не завжди усвідомлюються, що ускладнює фіксацію динаміки змін традиційними методами. Але завдяки використанню медіаконтенту для візуалізації уявлень молоді про майбутнє можна суттєво збільшити діапазон діагностичних можливостей.

Однією з ознак воєнного часу є трансформація ціннісних орієнтацій та соціальних установок, що призводить до зміни пріоритетів як у суспільній думці в цілому, так і в уявленнях окремих осіб. Масштаби перетворень можуть бути різними, але, як правило, торкаються майже усіх життєво важливих сфер. Серед них і планування особистістю власного майбутнього, що набуває принципово інших контурів. Процеси національної ідентифікації та планування майбутнього тісно пов'язані, оскільки в образі майбутнього завжди присутні маркери національної ідентичності.

У контексті розуміння сутності соціальних ідентичностей, до яких відносять і національну, дискутуються питання її ознак. Більшість дослідників виокремлюють такі основні риси національної ідентичності: 1) усвідомлення своєї приналежності до держави; 2) історична територія; 3) спільна історична пам'ять та міфологія; 4) спільна масова, громадська культура; 5) національна ідея та символіка.

Відомий британський дослідник Е. Сміт відзначав, що почуття національної ідентичності стає могутнім засобом самовизначення й самоорієнтації індивіда у світі крізь призму колективної особистості та своєї самобутньої культури [3].

Представники дискурсивно-історичного підходу – Р. Водак, Р. де Сілья, М. Рейсіглу та К. Лібхарт – стверджують, що національна ідентичність може формуватись як пасивно (коли держава формує всеохоплюючий контекст нашого існування, створюючи соціальні інститути, засоби масової інформації, провадячи мовну політику), так і активно (коли впливові національні лідери, що є джерелом влади, цілеспрямовано впливають на націю) [8]. Водночас представники даного підходу вважають, що національна ідентичність

характеризується динамічністю та непостійністю.

На думку Е. Холла, дискурсивне конструювання націй і національної ідентичності завжди йде нога в ногу з конструюванням комплексу відмінних, унікальних рис [6].

Для вивчення психосемантичних особливостей національної ідентичності в уявленнях молоді про майбутнє нами використовувалась проєктивна техніка колаж, що дозволяє актуалізувати особистісні переживання та дослідити окремі аспекти життєвого досвіду людини, які виявляються у її візуальних репрезентаціях. Молоді люди все частіше використовують візуальну інформацію для конструювання своєї ідентичності, самовираження та соціального спілкування у соціальних медіа, наприклад, через обмін селфі та знімками повсякденного життя [7]. Тому ми застосували проєктивну методику «Географія візуальних образів», в основу якої покладено техніку створення колажу. Ця методика пройшла багаторічну апробацію у наших наукових та прикладних психологічних дослідженнях [2;4].

При створенні колажу респондентам пропонується підписати кожен візуальний образ, щоб наділити картинки первинним індивідуальним значенням. Крім того, застосування даної проєктивної методики передбачає використання спеціальної інтерпретаційної схеми, розробленої О. П. Соснюком [5].

У нашому дослідженні респонденти здійснювали пошук візуальних образів серед медіаконтенту, представленого у соціальних медіа і на спеціалізованих платформах в Інтернеті. Детальний опис інтегральної інтерпретаційної схеми наведено в наших попередніх публікаціях [4].

Дослідження проводилося під час повномасштабного вторгнення рф, протягом березня-квітня 2022 р. серед студентів закладів вищої освіти м. Києва, які навчаються за спеціальностями технічного, природничого та гуманітарного профілю. Загальний обсяг вибірки – 91 особа (71 особа жіночої статі, з них 36 знаходяться в Україні, зокрема на тимчасово окупованих територіях, а 35 – за кордоном; 20 осіб чоловічої статі).

Усім досліджуваним пропонувалось зробити 2 колажі за методикою «Географія візуальних образів»: «Моє майбутнє» та «Майбутнє України».

Аналіз результатів дозволив визначити наступні *психосемантичні особливості уявлень про майбутнє студентської молоді*.

Виявлено загальні тенденції, які властиві уявленням молоді про власне майбутнє. Так, у всіх досліджуваних (незалежно від статі та місцеперебування) образ майбутнього містить: очікування щасливого життя у родинному колі, відновлення миру та возз'єднання сімей /повернення до дому, наявність власного житла та улюбленої справи, спілкування з друзями та подорожі.

Водночас визначено певні відмінності в уявленнях про власне майбутнє для окремих груп досліджуваних. Жінкам, які залишились в Україні, властиві: орієнтація на реалізацію індивідуальних життєвих цілей завдяки особистій активності в професійній сфері, поступовість у зростанні добробуту, що має відповідати докладеним зусиллям. Жінкам, які перебувають за кордоном, більшою мірою властиві: орієнтація на швидке зростання матеріального благополуччя, егоцентричність, гедоністична спрямованість на задоволення власних бажань. Уявленням чоловіків про власне майбутнє притаманні: орієнтація на задоволення лідерських амбіцій, побудову кар'єри, здобуття додаткової військової освіти [1].

Також нами було проаналізовано колажі досліджуваних, в яких здійснено спробу візуалізації уявлень про «Майбутнє країни». Визначено, що уявленням молоді про майбутнє України також є багато спільного. Молоді люди (незалежно від статі та місцеперебування) часто використовують для візуалізації національну символіку та культурні символи, зображення українських військових, з якими пов'язуються надії на мир, перемогу та відновлення територіальної цілісності держави, картинки повоєнної відбудови (міста з ультрасучасною інфраструктурою та транспортом). Також усі учасники дослідження бачать майбутнє України в ЄС і частина респондентів – у НАТО [1].

За результатами проведеного емпіричного дослідження нами виявлено

відмінності в уявленнях представників окремих груп досліджуваних про майбутнє країни. Так, у жінок, які залишилися в Україні, та чоловіків майбутнє країни більшою мірою пов'язане з розвитком української мови й культури, патріотизмом і почуттям гордості за країну, що здобула перемогу. Уявленням про майбутнє країни жінок, які перебувають за кордоном, більшою мірою властиві ідеологеми космополітизму, орієнтація на розвиток громадянського суспільства, вирішення екологічних проблем, інтеграція в міжнародні інституції, почуття гордості за країну за рахунок її самоствердження в геополітичному просторі [1].

Висновки.

1. Проективна техніка «Географія візуальних образів» (колаж) є ефективним діагностичним інструментом для виявлення психосемантичних особливостей національної ідентичності. Використання даної техніки дозволяє виявити специфіку прояву базових конструктів національної ідентичності студентської молоді в площинах: раціонального, емоційного та життєвого досвіду, творчої пізнавальної активності.

2. Установлено, що в уявленнях молоді (незалежно від статі та місцеперебування) про власне майбутнє є багато спільного: очікування щасливого життя у родинному колі, відновлення миру та возз'єднання сімей /повернення до дому, наявність власного житла та улюбленої справи, спілкування з друзями та подорожі.

3. Визначено, що уявленнях молоді про майбутнє України також є багато спільного. Молоді люди (незалежно від статі та місцеперебування) часто використовують для візуалізації національну символіку та культурні символи, зображення українських військових, з якими пов'язуються надії на мир, перемогу та відновлення територіальної цілісності держави, образи повоєнної відбудови (міста з ультрасучасною інфраструктурою та транспортом). Також усі учасники дослідження бачать майбутнє України в ЄС і частина респондентів – у НАТО.

Список літератури.

1. Остапенко І. В. Використання медіаконтенту для візуалізації уявлень молоді про майбутнє: виклики війни та євроінтеграція. *Проблеми політичної психології*. 2022. № 25(1). С. 126-141.
2. Остапенко І. В. Особливості використання проективної техніки «колаж» для дослідження уявлень студентської молоді про владні режими. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: Збірник наукових праць*. 2014. № 2 (23). С. 187–192.
3. Сміт Ентоні Д. *Національна ідентичність*. К.: Основи, 1994. 224 с.
4. Соснюк О. П., Остапенко І. В. Психосемантичні особливості національної та громадянської ідентичності студентської молоді *Український психологічний журнал*. 2017. №2 (4). С. 164-176.
5. Соснюк О. П. Психосемантична інтерпретація візуальних образів у прикладних дослідженнях. *Наука і освіта*. 2012. № 9. С. 201–205.
6. Hall E. T. *Hidden Differences: Studies in International Communication*. Hamburg: Grunder & Jahr, 1990. 172 p.
7. Highfield, T., Leaver, T. Instagrammatics and digital methods: Studying visual social media, from selfies and GIFs to memes and emoji. *Communication Research and Practice*. 2016. № 2(1). С. 47–62.
8. Wodak R., Rudolf de Cillia, Martin Reisigl, Karin Liebhart *The Discursive Construction of National Identity*. Edinburgh: EUP. 2009. 288 p.

Охріменко З. В., м. Київ

ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ ЯК СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ КОМПЕТЕНЦІЙ УЧНІВ ЗЗСО

Анотація. У статті, актуалізована проблема формування особистості, готової активно включитися в різноманітні процеси державотворення в умовах воєнного і повоєнного стану. Обґрунтовано, що шкільна профорієнтація є системою яка допоможе учню розвивати свій потенціал і бути активним громадянином, патріотом своєї країни.

Ключові слова: громадянська компетентність, професійно-трудова компетентність, профорієнтація, професійне самовизначення, патріотизм

Abstract. In the article, the problem of the formation of a personality, ready to actively participate in various processes of state formation in the conditions of war and post-war conditions, is updated. It is substantiated that school career guidance is a system that will help the student develop his potential and be an active citizen, patriot of his country.

Key words: civic competence, professional and labor competence, career guidance, professional self-determination, patriotism.

В умовах воєнного стану України надзвичайно гостро проявилися проблеми пов'язані з формальним ставленням до формування патріотизму в Україні протягом трьох останніх десятиліть. Як результат, в умовах незалежної України виросло ціле покоління молодих людей, яким притаманні проросійські погляди, колабораціонізм, споживацьке ставлення до суспільства, неповага до прав і свобод інших. На жаль, події останнього року в Україні виявили також